

Cserba Júlia

Idő, játék

Daniel Buren: *Comme un jeu d'enfant*

Musée d'Art Moderne et Contemporain, Strasbourg
2014. június 14 – 2015. január 4.

Sarkis: *Les pôles des aimants*

Musée du Château des ducs de Wurtemberg,
Montbéliard
2014. június 6 – 2015. január 4.

Strasbourg és Montbéliard – a germán és francia birodalom évszázadokon keresztül egymást váltogató dominanciájának kitett történelmi múltjából, valamint a katolikusok és protestánsok ugyancsak évszázadokon át nyúló rivalizálásából fakadóan e helyeken hangsúlyosan keveredik a német és francia kultúra – és ízlésvilág. E két városban rendeztek most egyéni kiállítást a mai kortárs francia képzőművészet két

jeles képviselőjének, SARKIS és DANIEL BURENnek. Míg az 1964 óta Párizsban élő Sarkis örmény származású török, addig Buren született francia, és ez az életfelfogást alapvetően meghatározó tény a két önmagában is érdekes kiállítást egymással összevetve még izgalmasabbá teszi.

Mindketten 1938-ban születtek, pályájuk is egyidőben indult. Sarkis az első komolyabb elismerést – elnyerve a Párizsi Biennálé festészet díját – 1967-ban szerezte, Buren pedig ugyanabban az évben a 18. F fiatal Festészet Szalonjára (18e Salon de la Jeune peinture) kapott meghívást. Ezen azonban nem egyedül, hanem három barátjával, Olivier Mosset-val, Michel Parmentier-vel, és Niele Toroni-val együtt csoportot alkotva (B.M.P.T) vett részt, és a helyszínen készítette el, függőleges, 8,7 cm széles sávokból álló festményét. Daniel Buren mindig azonos szélességű sávjaival – amelyeket BUREN úgy kezel, mint a zongoraművész a billentyűket – a világ számos helyén, múzeumokban, középületekben és köztereken találkozhat a közönség. Közülük talán a legismertebbek a párizsi Palais Royal díszudvarának sokat vitatott fekete-fehér csíkos oszlopai. Szigorú szabályok, sávok, oszlopok. Ezek alapján azt gondolhatnánk, hogy Burennek a strasbourgi Musée d'Art Moderne et Contemporain-ben most látható munkái leginkább a német konstruktív-konkrét képzőművészethez állnak közel, ám a látogatót a geometrikus formák, a színek redukált választéka és a jól ismert csíkok ellenére egészen más, renddel és szigorral párosuló

DANIEL BUREN
Comme un jeu d'enfant, 2014
© claude05 (a little break), <https://www.flickr.com/photos/klausfehrenbach/>

DANIEL BUREN
Comme un jeu d'enfant, 2014
© claude05 (a little break), <https://www.flickr.com/photos/klausfehrenbach/>

franciás könnyedség, életöröm, játékoság fogadja. Mintha a város francia-német atmoszférája köszönné vissza.

A kiállítás tulajdonképpen két részből, két műegyüttesből áll, melyek közül az első már a múzeum felé közeledve szembeötlik. Az épület 1500 m²-nyi üveghomlokzatának négyzetekre osztott felületén sárga, vörös, zöld, türkiz, lila, kék, fehér és persze „Buren-csíkos” elemek váltakoznak. A tarkába öltöztetett épületbe lépve egy hosszan elnyúló, huszonöt méter belmagasságú csarnokban találjuk magunkat, ahol azonnal megértjük, hogy a színek és a tér mellett a művész még egy, számára nagyon fontos elemet használt fel, mégpedig a természetes fényt. A színessé varázsolt üvegfalnak köszönhetően a hely a nap különböző szakában, az év különböző évszakaiban más és más formát ölt, akár csak egy katedrálisban, azzal a különbséggel, hogy a magasztos helyett életvidám környezetet teremt. Érzésünkör az első emeleti galériát terítette be a színes négyzetrács, egy órával később pedig már a csarnok padlóján is megjelent, hogy azután az idő múlásával egyre nagyobb részt fedjen be, magába fogadva, körülölelve a látogatót is. A másik mű az időszakos kiállítások termét foglalja el. Mintha Óriásországba, gyerekorunk hatalmasra felnagyított építőkockáiból épített játékvárosába érkezni. Egyes elemek emberméretűek, mások még nagyobbak, a legmagasabb, hatméteres oszlop pedig majdnem súrolja a mennyezetet. A 600 m²-es terem egyik felében valamennyi elem fehér, a fény szinte vakító. A terem másik felében, szimmetrikusan elhelyezett hasonló elemek színesek. Itt félhomály uralkodik, de ez csak optikai csalódás, mivel a teremben a megvilágítás egyenletes erősségű. A fehér hasábok, kockák, hengerek, gúlák között járkálva mérhetetlenül kicsinek érezzük magunkat, a szó fizikai és szellemi értelmében egyaránt, zavarodottság uralkodik el rajtunk, és a megzavart érzékelésben elveszítjük távolságérzékünket, nem vagyunk képesek eldönteni, vajon az áttört elemeken keresztül fel-feltűnő látogatók közel vagy távol vannak-e. Átérve a színes részbe, azonnal magunkra találunk, és kedvünk kerekedik játszani. Jó mulatság lenne átrendezni az építőkockákat!

Buren nem akar mélyeszántó gondolatokat közölni, egyszerűnek tűnő módon játszik az építőkockákkal, és játszik velünk is. A játék szabadságával szabályos formákkal szabálytalant hoz létre. A kiállítás címe, a *Comme un jeu d'enfant* (Mint egy gyerekjáték) is erre enged következtetni, de amint az a katalógusban közölt beszélgetésből kiderül, Buren nemcsak a gyerekek játékára és az installáció játékoságára akar vele utalni, hanem arra a törekvésére is, hogy az alkotás

létrehozása – összetettsége, bonyolultsága ellenére is – egyszerű, gond nélküli munkának, szinte „gyerekjátéknak” tűnjön. Burent hol konceptuális, hol minimalista kategóriába próbálják begyömészölni, miközben sem egyik, sem másik – ez is, az is, más is. Mostani kiállítása kapcsán így összegezte alkotásainak lényegét: „Munkásságom játékos, és ezt mindig is hangoztattam. A gyerekek rajzairól, festményeiről sokan azt mondják, hogy primitívek, pedig éppen ellenkezőleg, rendkívül intelligensek. Azoknak a művészeknek, akik megpróbáltak közeledni a gyerekrajzok szintjéhez, ötven évükbe került, hogy azt elérjék.”

Bár Buren és Sarkis világa alapvetően különbözik egymástól, mégis van valami közös bennük, mégpedig az, hogy mindketten erősen kötődnek az építészethez, és in situ, a felkínált helyhez igazodva, a helyszíntől inspirálva készítik alkotásaikat. Ahogy magától SARKIS-tól hallhattuk Montbéliardban: „Minden kiállításom speciális, mert az adott architektúrához igazodik”. Miközben a többféle kulturális környezetben érlelődött Sarkis munkáiban, mint csipetnyi só, némi franciás könnyedség, sőt humor is megmutatkozik, gondolkodására történelmi terhek nyomják rá bélyegüket. Ahogy az több korábbi alkotásában (hogy csak a Centre Pompidou-ban rendezett 2010-es Passages-t említsük), úgy most Montbéliardban, a *Les pôles des aimants* (A mágnesek sarkai) kiállításon is az egyéni és közös emlékezet és annak továbbadása áll munkája középpontjában. És ezt kiválóan szolgálja a helyszín, a württembergi hercegek kastélyának (Château des ducs de Wurtemberg) több évszázados épülete, amely mozgalmas történelmi

idők tanúja, valamint a múzeum rendkívül széles skálájú gyűjteménye több mint hatszázezer műtárgyával, melyek közt az őskori leletektől a XV. századi fegyvereken és tárgyakon, régi bútorokon, ötvösmunkákon, fotólemezeken, festményeken, lepke- és madárgyűjteményen át megtalálhatók a folyamatosan gyarapodó 21. századi képzőművészeti alkotások is. „Végiglátogattam a múzeumot a pincétől a padlásig, a hatalmas gyűjteményt, és mint a villámcsapás, mindjárt tudtam, mit akarok csinálni”, hallhattuk Sarkis-tól, majd így folytatta: „Az ismeretleneket ábrázoló ezernyi anonim fotó annyira megragadott, hogy rögtön arra gondoltam, nagyon erős üzenete lehet, ha azokat a Pantheon lakóival együtt mutatom be.” A művész arra a tizennégy évvel ezelőtti kiállítására utalt, amelyet a párizsi Pantheonban rendezett, és amelyet most „újraélesztett”, mert „egy műalkotás múmiává válik lesz, ha nem vesszük időnként elő és nem értelmezzük újra”. Sarkis gyakorlatában nem egyedülálló, hogy korábbi kiállításainak anyagát átrendezve, azt új elemekkel bővítve más körülmények között, más kontextusban helyezi el.

A művész mostani múltidézése távolról sem nosztalgikus, sokkal inkább tiszteletteljes. A látogatást bárhol elkezdhetjük, bárhol folytathatjuk, mintha egy könyvben lapozgatnánk. A múzeum régi zenedobozzaiból, a Sarkis által kiválasztott alapdallamokat feldolgozó Jacopo Baboni-Schilingi zeneszerzőnek köszönhetően, sétánkat teremről teremre más zene kíséri. A falakon kék fényvel világító neoncsövekből kiírt neveket, kézjegyeket látunk: VICTOR HUGO, JEAN JAURÈS, JEAN-JACQUES ROUSSEAU, EMILE ZOLA, MARIE CURIE, LEON GAMBETTA, ANDRÉ MALRAUX és a francia nemzet többi nagysága. Ők hetvenheten a párizsi Pantheon „lakói”. A hol könnyen, hol alig kiolvasható aláírások nem hitelesek, a neves személyiségek Sarkis fantáziájában született grafikai interpretációi, *elektrokardiogramjai*. Alattuk

plakátszerűen, közvetlenül a falra ragasztva, felnagyított régi fotók sorakoznak, ismeretlen, mégsem idegennek tűnő arcokkal: montbéliardi férfiak, nők, gyerekek a múlt század első feléből, akiket a művész kiemelt a raktárak mélyéről, a felejtés süllyesztőjéből. A fekete-fehér képek mozdulatlanok, a kéken világító neonok fényerejének zenével társuló ritmikus „lélegzése” mégis azt az illúziót kelti, mintha szereplői életre kelnének. A termekben itt-ott elhelyezett tárgyakkal is találkozunk: egy sarokban rusztikus gyűjteményi szék áll, távolabb egy falhoz támasztott kerékpár, amott egy fehér tollakkal borított kerekesszék. Ez utóbbiak a mindent megőrző művész műtermében felhalmozott tárgyai közül kerültek ide. Egy XIX. századi, a használat szembeötlő nyomait viselő munkaasztalon többtízezer éves lelet, egy mammut nyakcsigolyája fekszik, mellette meglepő kontrasztként Sarkis Swatch-órája. Meghatározatlan idejű térben, az elmúlt, a jelen és az utánunk is folytatódó idő terében barangolunk. Buren és Sarkis – két „varázsló”. Az egyik derűsés tesz, a másik elgondolkodóvá. Mindkettőre szükségünk van.

SARKIS
Les pôles des aimants, 2014
© Fotók: Cserba Júlia

